

Εκπαίδευση, Δια Βίου Μάθηση, Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη, Καινοτομία και Οικονομία

Τόμ. 1 (2016)

Πρακτικά Πρώτου Πανελληνίου Συνεδρίου

**Ελλάδα - Ευρώπη 2020: Εκπαίδευση, Δια Βίου
Μάθηση, Έρευνα, Καινοτομία και Οικονομία**

Χρήστος Σταϊκούρας

doi: [10.12681/elrie.821](https://doi.org/10.12681/elrie.821)

Ελλάδα - Ευρώπη 2020: Εκπαίδευση, Δια Βίου Μάθηση, Έρευνα, Καινοτομία και Οικονομία

Χρήστος Σταϊκούρας

Επικ. Καθηγητής ΟΠΑ, Βουλευτής Φθιώτιδας Ν.Δ. –
πρ. Αναπλ. Υπουργός Οικονομικών

Θέλω να ευχαριστήσω το Ελληνικό Ινστιτούτο Οικονομικών της Εκπαίδευσης & Δια Βίου Μάθησης, της Έρευνας & Καινοτομίας για την πρόσκληση να συμμετάσχω στο 1^ο Πανελλήνιο με διεθνή Συμμετοχή Συνέδριό του.

Κυρίες και Κύριοι,

Διαχρονικά, βασικό πρόβλημα της οικονομικής επιστήμης υπήρξε και είναι ο προσδιορισμός των παραγόντων που συμβάλουν στη μεγέθυνση και στην ανάπτυξη της οικονομίας και η εκτίμηση του μεγέθους της συμβολής τους. Εκτός από τους παραδοσιακούς συντελεστές, δηλαδή τους φυσικούς πόρους, την εργασία, το φυσικό κεφάλαιο και την επιχειρηματικότητα, σημαντικός συντελεστής - στη δεκαετία του '50 - θεωρήθηκε η τεχνολογία και - στη δεκαετία του '60 - το ανθρώπινο κεφάλαιο. Από το τέλος της δεκαετίας του '80 περάσαμε στον «αστερισμό» των νέων θεωριών της ενδογενούς οικονομικής ανάπτυξης, στις οποίες κυριαρχεί ο ρόλος του ανθρώπινου κεφαλαίου, της έρευνας & τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας. Δηλαδή περάσαμε στην «οικονομία της γνώσης». Όρος που υποδηλώνει τον σημαντικό ρόλο των γνώσεων, δεξιοτήτων, ικανοτήτων και στάσεων στις διαδικασίες παραγωγής και διανομής του πλούτου και του εισοδήματος.

Είναι γνωστό ότι ο βασικός θεσμικός μηχανισμός παραγωγής, συσσώρευσης και διάχυσης του ανθρώπινου κεφαλαίου είναι το σύστημα εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης. Ισχυρή είναι η σχέση της εκπαίδευσης με την έρευνα & τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία. Οι διαχρονικές εξελίξεις βεβαιώνουν ότι χώρες οι οποίες έλαβαν σοβαρά υπόψη, σε επίπεδο εφαρμοσμένης πολιτικής, τις υποδείξεις της επιστήμης, ενισχύουν διαρκώς τη θέση τους στο όλο και πιο ανταγωνιστικό παγκόσμιο στερέωμα.

Κυρίες και Κύριοι,

Με βάση αυτές τις εμπειρικά επιβεβαιωμένες θεωρητικές προσεγγίσεις, η Ευρωπαϊκή Ένωση, στο Συμβούλιο της Λισσαβόνας, τον Μάρτιο του 2000, ενέκρινε ένα σχέδιο δράσης με στρατηγικό στόχο να γίνει η Ευρώπη η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης, και να αποκτήσει βιώσιμη, έξυπνη και αειφόρο οικονομική ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή. Αυτή η στρατηγική κατεύθυνση «μεταφράστηκε» σε επιμέρους στρατηγικές, σε σχέδια δράσης, σε δείκτες παρακολούθησης. Βασικά

σημεία αυτής της στρατηγικής κατεύθυνσης ήταν η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, η δημιουργία της κοινωνίας της πληροφορίας για όλους, η ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας, η ολοκλήρωση της κοινής ενιαίας αγοράς, η κοινωνική ένταξη μέσα από τη βελτίωση των δεξιοτήτων των εργαζομένων και του εκσυγχρονισμού της κοινωνικής προστασίας και η αειφόρος ανάπτυξη.

Σήμερα, δεκαπέντε χρόνια μετά, διαπιστώνουμε ότι παρά τις όποιες προσπάθειες και βελτιώσεις σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, υπάρχει ένα ισχυρό έλλειμμα υλοποίησης των στόχων. Αποτέλεσμα; Η Ευρώπη υστερεί στην ανταγωνιστικότητα των οικονομιών της και εμφανίζει «διαρροή» πολύτιμου επιστημονικού δυναμικού προς άλλες ανεπτυγμένες και ταχέως αναπτυσσόμενες χώρες του πλανήτη. Αυτή η δυσμενής εξέλιξη είναι ιδιαίτερα εμφανής στη χώρα μας, όπου παρατηρείται και χάσμα υστέρησης με τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη. Και αυτό γιατί υπήρξε, διαχρονικά, λιγότερο ή περισσότερο κατά περιόδους, έλλειμμα δημιουργικής κουλτούρας και πλεόνασμα ιδεοληψιών και αγκυλώσεων. Με συνέπεια, ελλείμματα σε σύγχρονους θεσμούς συστηματικής παρακολούθησης, αξιολόγησης και ελέγχου, σε ύψος και πηγές χρηματοδότησης, σε κίνητρα και σε υποδομές.

Κυρίες και Κύριοι,

Μια χώρα όμως, για να έχει προοπτική στο νέο παγκόσμιο ανταγωνιστικό περιβάλλον, οφείλει να μαθαίνει εγκαίρως από την επιστήμη και τη ζωή. Στην πατρίδα μας οφείλουμε να θέσουμε, έστω με καθυστέρηση, έμπρακτα, ως προτεραιότητα την επένδυση στη γνώση, με την ανάπτυξη ενός ποιοτικού, ανοικτού, εξωστρεφούς, διεθνοποιημένου συστήματος εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης και ενός εθνικού «οικοσυστήματος» έρευνας, το οποίο να είναι εναρμονισμένο με την καινοτομία και την τεχνολογία, προσαρμοσμένο απόλυτα στην ευρωπαϊκή και διεθνή πραγματικότητα.

Για τον σκοπό αυτό απαιτείται ο σχεδιασμός και η υιοθέτηση μιας συγκροτημένης και συνεκτικής εθνικής στρατηγικής και η υλοποίηση ενός πλέγματος συγκεκριμένων, ρεαλιστικών πολιτικών, με ιεράρχηση αναγκών και καθορισμό προτεραιοτήτων, που θα την υπηρετούν.

Πολιτικές όπως είναι:

- Η αποτελεσματική διαχείριση των πόρων που διατίθενται για την εκπαίδευση, έτσι ώστε αυτές να οδηγήσουν σε καλύτερες και αποδοτικότερες υπηρεσίες εκπαίδευσης και κατάρτισης για όλους τους πολίτες (“spending review”).

- Η παροχή υψηλής ποιότητας γνώσεων και δεξιοτήτων σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος της δημόσιας εκπαίδευσης, ώστε να βελτιωθούν οι γνώσεις και δεξιότητες των εμπλεκόμενων.

Η Πολιτεία πρέπει να εξασφαλίζει, στην πράξη, διεύρυνση των επιλογών και ίσες ευκαιρίες για όλους τους πολίτες, ανεξάρτητα από την οικονομική και κοινωνική τους κατάσταση, με ισοβαρή συμμετοχή των περιφερειών της χώρας.

- Η εισαγωγή, υιοθέτηση και υλοποίηση, σε όλο το εύρος, συστημάτων αντικειμενικής αξιολόγησης και αριστείας, ώστε να βελτιωθεί η αποδοτικότητα, η παραγωγικότητα και η αποτελεσματικότητα των δομών.

- Η έμπρακτη απόδειξη ότι η εκπαιδευτική διαδικασία είναι λειτουργία που διαρκεί «δια βίου». Θα πρέπει να ενισχυθούν τα κίνητρα και να αυξηθεί η πρόσβαση των ενηλίκων σε προγράμματα επιμόρφωσης, ιδιαίτερα για τα άτομα με χαμηλή ειδίκευση.

- Η αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας στον τρόπο διδασκαλίας, μελέτης, έρευνας και αξιολόγησης.
- Η διαρκής σύζευξη έρευνας, εκπαίδευσης και περιεχομένου σπουδών με την παραγωγική διαδικασία και την αγορά εργασίας, μέσω της συνεργασίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των ερευνητικών κέντρων με τις επιχειρήσεις.
- Η απλοποίηση των διαδικασιών που απαιτούνται για τη δημιουργία νέων, κυρίως καινοτόμων και εξωστρεφών επιχειρήσεων, με ταυτόχρονη ελαχιστοποίηση του κόστους και των καθυστερήσεων.
- Η βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου και των κανονιστικών ρυθμίσεων, με την αναμόρφωση του πτωχευτικού δικαίου, προκειμένου να παράσχουν τη μεγαλύτερη δυνατή υποστήριξη κατά την ανάληψη ρίσκου και κατά την ανάπτυξη μιας καινοτόμου ιδέας.
- Η ενίσχυση της απασχόλησης ερευνητών στις επιχειρήσεις.
- Η ανάπτυξη υποδομών σε ΑΕΙ και ερευνητικά κέντρα για την εμπορευματική αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων.
- Η ενίσχυση της δημιουργίας και ανάπτυξης συστάδων ή συμπράξεων επιχειρήσεων, ερευνητικών και εκπαιδευτικών οργανισμών, ως εργαλείο τόσο για την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων έντασης γνώσης όσο και για την καταπολέμηση του κατακερματισμού των επιχειρηματικών και ερευνητικών δυνάμεων της χώρας και της αδυναμίας σύνδεσης της έρευνας με την παραγωγή.
- Η ανάπτυξη του βιομηχανικού σχεδίου (industrial design) στην Ελλάδα και της παροχής σχετικών υπηρεσιών της ώστε να βελτιωθεί η εργονομία, η λειτουργικότητα, η χρηστικότητα και η αισθητική των προϊόντων. Είναι άμεσα συνδεδεμένο με την καινοτομία τόσο των καταναλωτικών προϊόντων όσο και των ενδιάμεσων που χρησιμοποιούνται στη βιομηχανία.
- Η αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων της νέας προγραμματικής περιόδου και η μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων για την ενίσχυση των δαπανών έρευνας και καινοτομίας.
- Ο σαφής προσδιορισμός του ποσοστού των κερδών της νεοσυσταθείσας Ελληνικής Εταιρείας Συμμετοχών και Περιουσίας ΑΕ, το οποίο θα κατευθύνεται σε επενδύσεις σε προγράμματα έρευνας και καινοτομίας.
- Η ενίσχυση με κεφάλαια σποράς νέων επιστημόνων με ελπιδοφόρες και καινοτόμες ιδέες, με προοπτικές μετουσίωσης σε νέες τεχνολογίες και προϊόντα για την αγορά.
- Η ανάπτυξη μονάδων κοινών υπηρεσιών (shared services centers) έρευνας και ανάπτυξης που ενισχύει τη θέση της χώρας ως διεθνή προορισμό διεξαγωγής έρευνας και ανάπτυξης, ενδεχομένως δημιουργεί διεθνή ζήτηση επιστημόνων και ίσως κάποιοι από αυτούς δημιουργήσουν νέες καινοτόμες επιχειρήσεις (spin-offs, spillover effects) [μοντέλο Κίνας].
- Η πρόωθηση φορολογικών κινήτρων ώστε να επιβραβεύεται η επιτυχία, να ενθαρρύνεται η έναρξη επιχειρηματικών - ιδιαίτερα καινοτόμων - δραστηριοτήτων και να ευνοείται η δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της Deloitte, σημαντικός αριθμός χωρών παρέχει υπερ-εκπτώσεις δαπανών έρευνας. Η Ελλάδα ως προς το ποσοστό υπερ-έκπτωσης κατατάσσεται τελευταία, ενώ ως προς το φορολογικό όφελος (ισοδύναμο επιχορήγησης) ως ποσοστό επί των δαπανών έρευνας και ανάπτυξης είναι προτελευταία, πάνω από τη Ρουμανία. Απαιτείται έτσι η υιοθέτηση μιας ενεργητικής φορολογικής λογικής ισχυρών κινήτρων που ευθυγραμμίζουν την Ελλάδα με επιτυχημένες ευρωπαϊκές πρακτικές.

Ενδεικτικές προτάσεις, που περιλαμβάνονται και σε πρόσφατη έκδοση του ΣΕΒ:

α) Να ενισχυθεί το κίνητρο και αντί για μετατιθέμενη φορολογία να γίνει συγκεκριμένη φορολογική έκπτωση, με τη μορφή φορολογικής πίστωσης (tax credit), χωρίς χρονική διάρκεια και περιορισμούς.

β) Το *effective tax rate* των εσόδων από καινοτομία να διαμορφωθεί κάτω από το 10%, ώστε να γίνει η Ελλάδα ανταγωνιστική με τις άλλες χώρες.

γ) Να διευρυνθεί το αντικείμενο και να ενταχθούν καινοτομίες, συμπεριλαμβανομένης και της πνευματικής ιδιοκτησίας, οι οποίες δεν προστατεύονται με τυπικά διπλώματα ευρεσιτεχνίας (π.χ. λογισμικό, *trademarks*).

δ) Η φορολογική ωφέλεια να ισχύει για όλο το διάστημα κατά το οποίο η καινοτομία/ευρεσιτεχνία παράγει έσοδα. Ως αρμόδιος φορέας, η ΓΓΕΤ έχει τη δυνατότητα να παρέχει σχετική βεβαίωση προς τις φορολογικές αρχές.

- Η υποστήριξη της κατοχύρωσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων και γενικότερα της βιομηχανικής ιδιοκτησίας στα κυριότερα γραφεία του κόσμου (European Patent Office και Patent Cooperation Treaty).

- Η διευκόλυνση των συνεργασιών δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (PPPs – Public Private Partnerships), καθώς και η ανάληψη επενδύσεων από ιδιώτες αντί κρατικών φορέων (PFIs – Private Finance Initiatives).

- Η εναρμόνιση της εθνικής πολιτικής έρευνας και καινοτομίας με την ευρωπαϊκή πρωτοβουλία για την «Ένωση Καινοτομίας» (“Innovation Union”).

Στο πλαίσιο αυτής της πρωτοβουλίας μπορεί να αναδειχθεί η στρατηγική της «Έξυπνης Εξειδίκευσης στην Έρευνα και στην Καινοτομία», έτσι ώστε η χώρα αλλά και κάθε περιφέρεια, να εστιάσει στην ενίσχυση συγκεκριμένων κατηγοριών επενδύσεων που θα προσδώσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην οικονομία.

- Η βελτίωση της δικτύωσης ερευνητικών ομάδων και νέων ερευνητών, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

- Η υποστήριξη των ελληνικών ερευνητικών ομάδων να συμμετέχουν στις ευρωπαϊκές δραστηριότητες του ΟΡΙΖΩΝ 2020 και του COSME. Οι ενέργειες που θα χρηματοδοτηθούν αφορούν κυρίως την υποστήριξη της προετοιμασίας του σχήματος για τη μελέτη οικονομικής βιωσιμότητας και την ολοκλήρωση της πρότασης για συμμετοχή στο ΟΡΙΖΩΝ, την κάλυψη δαπανών παγίων (capacity building), καθώς και δράσεις συνεργειών, όπως είναι τα εταιρικά σχήματα καινοτομίας (Joint Technology Initiatives).

- Η εγκατάσταση μηχανισμού παρακολούθησης και αποτίμησης της πολιτικής για την έρευνα και την καινοτομία και η δημιουργία Παρατηρητηρίου των εξελίξεων των ερευνητικών και τεχνολογικών πολιτικών άλλων χωρών.

- Η διευκόλυνση στην ανεύρεση κεφαλαίων και στην προσβασιμότητα στις χρηματοδοτικές πηγές. Προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσαν να αναληφθούν συγκεκριμένες πρωτοβουλίες, όπως:

(α) Η εκπόνηση, σε συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, μίας *ex ante* αξιολόγησης του χρηματοδοτικού κενού στα πεδία της έρευνας και της καινοτομίας, ώστε να προσδιοριστούν οι χρηματοδοτικές ανάγκες.

(β) Η δημιουργία ενός Ταμείου Έξυπνης και Πολύ Μικρής Επιχειρηματικότητας που θα εστιάζει στη χορήγηση μικρών ποσών προς επιχειρήσεις με καινοτόμα δραστηριότητα (microfinance loan fund).

(γ) Η λειτουργία ενός Αναπτυξιακού Ταμείου που θα συμβάλλει, παράλληλα με άλλους τομείς, στη χρηματοδοτική στήριξη σύγχρονων πεδίων, όπως τα εξαγωγικά clusters με κλαδική και καινοτόμα διάσταση.

(δ) Η προώθηση της νέας κανονιστικής πραγματικότητας που διαμορφώνεται στο πλαίσιο του εγχειρήματος της ένωσης των κεφαλαιαγορών, εστιάζοντας στην περαιτέρω αξιοποίηση χρηματοοικονομικών εργαλείων και μεθόδων, όπως είναι τα

venture capitals, ώστε να διαμορφωθούν οι συνθήκες για μεγιστοποίηση της απορρόφησης των πόρων από το «πακέτο Juncker» και από την ιδιωτική πρωτοβουλία.

Τέλος, η χώρα διαθέτει το ανθρώπινο κεφάλαιο, αλλά έχει και τη γεωγραφική θέση να αναδειχθεί σε κέντρο Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης. Για τον λόγο αυτό πρέπει να σπάσουμε τις αγκυλώσεις, όπως για παράδειγμα να επιτρέψουμε τη λειτουργία μη κρατικών ΑΕΙ, να προάγουμε τη συνεργασία των Ελλήνων επιστημόνων με συναδέλφους τους σε αντίστοιχους φορείς των γειτονικών χωρών και να στηρίξουμε την προώθηση πρωτοβουλιών, που περιλαμβάνουν τη δημιουργία διατμηματικών μεταπτυχιακών προγραμμάτων μεταξύ των Ακαδημαϊκών Ιδρυμάτων της χώρας και αντίστοιχων σε Βαλκανικές και Μεσογειακές χώρες, όπως, επίσης, και τη δυνατότητα δημιουργίας διεπιστημονικών συμπράξεων για την πραγματοποίηση ερευνών και μελετών σε περιφερειακή και διαπεριφερειακή κλίμακα.

Κυρίες και Κύριοι,

Η έξοδος από την κρίση, η επίτευξη μακροχρόνιας και διατηρήσιμης ανάπτυξης και η διασφάλιση της ευημερίας για όλους τους πολίτες επιβάλλει, εκτός της αναγκαίας δημοσιονομικής εξυγίανσης, προσαρμογής και πειθαρχίας, την υιοθέτηση και υλοποίηση, σε μία «ισορροπία», πολιτικών ανάπτυξης ώστε να ενισχυθεί η απασχόληση και να τονωθεί η συνοχή, σε ευρωπαϊκό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Πυρήνας αυτών των πολιτικών είναι τα πεδία της εκπαίδευσης, της δια βίου μάθησης, της έρευνας και της καινοτομίας.

Με ικανοποίηση διαπίστωνα ότι οι εργασίες του Συνεδρίου ανέδειξαν το δυναμικό δημιουργικό ρόλο τους στο πλαίσιο ενός εθνικού στρατηγικού σχεδίου παραγωγικής ανασυγκρότησης της οικονομίας. Σχέδιο που έχει ανάγκη η χώρα και πρέπει άμεσα να διαμορφώσουμε και να υλοποιήσουμε, χωρίς άλλες καθυστερήσεις.